מסורת השרים

דיסיב כארבא. שהוא בספינה משום מזוני ליכא משום מעיינא ליכא: **מעוונא נאוונא.** מקום מזון התגרים מכפר לכפר דמסתכלי מזוני וליכא למיחש למזוני ומעיינא ליכא למיחש: **כל פרסה ופרסה אכל ריפתא.** קסבר רב פפא הא דאמור רבנן לא ליכול טפי משום מעיינא ואיהו לא מיסתפי ממעיינא תורה אור

דבטל *כמן הוה עניו אחר כריסו רחבה כדאיתא בבבא מציעא (דף פד.) דקא חשיב אבריה דרב פפא וכאיש גבורתו ולפיכך יכול לאכול הרבה ואיהו מזיק ל: **מיסה מעונא.** מת בחרב וברעב וכל מיתה שאינה בידי מלאך המות כדרך כל אדם על מטתו: **בשכר שמלער מלמו.** כשישראל בצער: **אסור לשמש מטתו בשני רעבון.** דלריך אדם לנהוג לער בעצמו: **מסורי בנים** חסירי בנים (ג) דגרסינן במגילת (דף כפ.) לגבי מטרה ומי חסיכי כולי האי *שלא קיימו פריה ורביה: **שני מלאכי שרת** (ג) **מלוין לו לאדם.** אחד מימינו ואחד משמאלו דכתי' (תהלים לא) כי מלאכיו יצוה לך: הנה שמון ושמחה הרוג בקר ושחוט צאן אכול בשר ושתות יין כי מחר נמות וגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון אמר ה' צבאות: **אפיו אקפה יין ונסבאה שכר והיה כזה יום מחר וסיים כזה יום מחר.** גדול יותר מאד: **הצדיק אבד ואין איש שם על לב.** מפני מה הוא מת מפני הרעה נאסף הצדיק מפני שלא יטעור הוא ברעה ואחר שהיא גזרה מלפניו כי מפני הרעה נאסף הצדיק לי"ל מפני רעות של אלו הוא נאסף שאין הקב"ה רוצה שיבקש עליהם רחמים: **כפים.** חלי לבינה ורגילין לחתה בין שתי נדבכי הטלים: הכי גרסינן אבריו של אדם הן מעידין בו שנאמר ואתם עדי לשון רבים נאם ה': **מלי דכתיב אל תעמוד ואין עול בכם שמשלם כו'.** כך משלם לרשעים בעולם הזה כדי לעוררן מן העולם הבא וכדכתיב (דברים ז) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו: **ואין עול.** שאין עושה (ד) דין בלא דין אמת ודק: **צדיק ויטר.** מצדיק הדין על הצדיקים לפרוע מהם ושוטה טובה וישרות עם הרשעים לפרוע כל זכותם בעולם הזה כדי לעוררן: **ביד כל אדם יחתום.** כותב מעשה כל אדם ומחתים (ה) יד על לגיון מעשיו: **למען תצדק בדברך.** שהוא מצדיק עליו בדבריך שאתה מרחם לו (ו): **לשמועה קדוש ישים לגדל פרע קפי.** שמעבר אסור בהנאה אבל הוא עצמו לא נקרא קדוש ולר' אלעזר חוטא דסאיב כתרגומו מאשר חטא על הנפש פעמו המקרא על שנטמא בחטא: **כאיזה נפש חטא זה.** מי הרא שנקרא חוטא שאין חטא לעבר עצמו כדאמרינן לדיקי (*מי) אכלי האי עצמא (והאיך) מי שני להו כמס' הוריות (פ"ג דף י.): **נקרא קדוש.** ריש הקרא קא דרים בשביל שמתוך כך מתמרקין עונותיו שמתענה: כאילו

אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון. ואם תאמר הרי יוכבד *עולדה בין החומות ואותו הטוח עת רעב היה וע"כ שימשו מטותיהן בשני רעבון ויש לומר דלכ"ע לא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהוג עלמו בחסידות ויוסף לא שימש אבל אחר בני אדם שימשו: אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא. וקשיא דאמרינן בפ' החובל (ב"ק דף לא: ושם) החובל בעצמו רשאי אבל אחרים שאבלו בו חייבים ומפרש התם הא דקאמר החובל בעצמו רשאי אמר שמואל ביושב בתענית אלא משמע דשמואל קאמר דיושב בתענית לא נקרא חוטא ויש לומר דודאי הוי חוטא כדאמרינן הכא מקל וחומר מנזיר ומה נזיר שלא ליער עצמו אלא מיין וכו' אבל מכל מקום המלוה שהוא עושה התענית גדול יותר מן העבירה ממה שהוא מלער נפשו דמטה לגדור כדאמרינן (סוטה דף כ.) הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין ומכל מקום יש קלת חטא מידי דהוה *אמתענה תענית חלום בשבת דקורעין גזר דינו ונפרעין ממנו תענית של שבת ומאי תקנתיה ליתב תעניתא לתעניתיה*: כאילו

ר' יהודה בר' אבא אי נמי דקאזיל מאוונא לאוונא רב פפא כל פרסה ופרסה אכיל חדא ריפתא קסבר משום מעיינא/אמר רב יהודה אמר רב *כל המרעיב עצמו בשני רעבון ניצל ממיתה משונה שנאמר °בְּרָעָב פֶּדְךָ מִמּוֹת מרעב מיבעי ליה אלא הכי קאמר בשכר שמרעיב עצמו בשני רעבון ניצול ממיתה משונה, אמר ריש לקיש ²אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון שנאמר °ויוסף ילד שני בנים בְּטֶרֶם תבוא שנת הרעב" תנא *חסרי בנים משמשין מטותיהן בשני רעבון תנו רבנן ³בזמן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן בָּאִין שני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם ומניחין לו ידיהן על ראשו ואומרים פלוני זה שפירש מן הצבור אל יִרְאֶה בגחמת צבור תניא אידך בזמן שהצבור שרוי בצער אַל יֹאמַר אַדַּם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלום עליך נפש" ואם עושה כן עליו הכתוב אומר °והנה ששון ושמחה הָרוֹג בָּקָר וְשָׁחוֹט צֹאן אָכוֹל בשר וְשָׁתוֹת יין אֲכוֹל וְשָׁתוֹ כי מחר נמות, מה כתיב בתריה וְנִגְלָה בְּאָזְנֵי ה' צבאות אם יכופר הֶעָוֹן הזה לכם עד תמותון עד כאן מדת בינונים אבל במדת רשעים מה כתיב °אֲתִיו אֶקְחָה יין וְנִסְבְּאָה שֵׁכָר והיה כזה יום מחר" מה כתיב בתריה הצדיק אָבַד ואין איש שם על לב כי מפני הרעה נאסף הצדיק" *אלא יַצְעַר אדם עם הַצִּבּוּר שכן מצינו במשה רבינו שציער עצמו עם הצבור שנאמר °וידי משה כבדים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיִּשִׂימוּ תחתיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ" וכי לא היה לו למשה כר אחת או כסת אחת לישב עליה אלא כך אמר משה הואיל וישראל שרויין בצער אף אני אהיה עמהם בצער וכל המצער עצמו עם הצבור זוכה ורואה בנחמת צבור *ושמא יאמר אדם מי מעיד בי אבל ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו שנאמר °כי אבן מקיר תִּזְעָק וְכָפִיס מעץ יעננה בר' רבי שילא אמרי שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם הן מעידין עליו שנאמר °כי מלאכיו יצוה לך בר' חדקא אומר *נשמתו של אדם היא מעידה עליו שנאמר °משוכבת חֵיקֶךָ שמור פתחי פיך בר' אומרים אבריו של אדם מעידים בו שנאמר °אתם עדי נאם ה'. °אל אמונה ואין עוול אל אמונה כשם שנפרעין מן הרשעים לעולם הבא אפילו על עבירה קלה שעושין כך נפרעין מן הצדיקים בעולם הזה על עבירה קלה שעושין "ואין עוול" כשם שמשלמין שכר לצדיקים לעולם הבא אפילו על מצוה קלה שעושין כך משלמין שכר לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושין "צדיק וישר הוא" *) (אמרו בשעת) פטירתו של אדם לבית עולמו כל מעשיו (*הין) ואומרים לו חתום, וחותם שנאמר °ביד כל אדם יחתום ולא עוד אלא שמצדיק עליו את הדין ואומר להם יפה דנתוני לקיים מה שנאמר °למען תִּצְדַּק בְּדָבְרֶךָ" אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא (ו) סבר כי האי תנא דתניא ר' אלעזר הקפר ברבי אומר מה תלמוד לומר "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש" וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים קל וחומר: ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה ר' אלעזר אומר נקרא קדוש שנאמר °קדוש יהיה נָזִיר פרע שְׂעַר ראשו" ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה, ולשמואל הא איקרי קדוש: ההוא אגידול פרע קאי ולר' אלעזר הא נקרא חוטא: ההוא דסאיב נפשיה, ומי אמר רבי אלעזר הכי והאמר ר' אלעזר לעולם ימוד אדם עצמו כאילו

*) [נ"ל מלמד שבשעת כך מי' בשלמות]

לרשעים אפילו על מצוה קלה בעוה"ז. בשעת פטירתו של אדם. כל מעשיו נפרטין לפניו. אומרים לו עשית במקום פלוני והוא אומר הן. אומרים לו חתום. וחותם שנאמר ביד כל אדם יחתום. ולא עוד אלא שמצדיק עליו את הדין ואומר יפה דנתוני שנא' למען תצדק בדברך וגו': אמר שמואל היושב בתענית נקרא חוטא. סבר לה כר' אלעזר הקפר בר' [דאמר] בשביל שציער עצמו מן היין קראו הכתוב חוטא שנאמר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש המצער עצמו מכל מאכל ומשתה לא כ"ש. ושמני מה כתיב בו קדוש יהיה משום (דמרבי) [דמרבי] נפשיה מטומאה*). ור' אלעזר פליג עליה דאמר המצער עצמו לשם שמים כגון הנזיר וכיוצא

*) נראה מזה דרבינו סיה לו גי' אחרת בכאן הכולו דמדבי נפשי' וכ"ה גי' רבינו גרשום כאן:

רבינו גרשום

ומתרגנים עליכם. בעיוני. לא עייני באורחא: משום מעיינא. שאם אוכל הרבה מתכבד במיעיו ואין יכול לילך. משום מזוני. דלא שכיחי באורחא. ליכא משום מעיינא ואיהא משום מזוני. דאזיל מאונא לאונא. דשכיחי מזוני. משום מזוני ליכא משום מעיינא איכא: רב פפא הוי אכיל סני: חסרי בנים ולא כולי עלמא: זו מדה בינונית שהרי מזכירין יום המיתה כדכתיב כי מחר נמות: ההוא דמרבי בנפשיה. כלומר שנזיר שמצער עצמו מן הטומאה קרוי קדוש ולא ליושב בתענית. ההוא אשר חטא על הנפש דסאב נפשיה על המת: כאילו קדוש שרוי בתוך מיעיו ולא יתענה ר"ל

הגהות הב"ח

(ה) גמ' כל היושב בתענית נקרא חוטא (סבר כי האי תנא) תוס"מ וס"ב ס"ה שנאמר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי כאיזה נפש חטא זה אלא שציער נפשו מן היין דתניא וכו' ולשמואל הא איקרי קדוש. כ"כ עיטום מדפליג דלשמואל אלמא דלשמואל לא נקרא קדוש אבל לר' אלעזר אקפר לא קשיא דלמא מודה דנקרא קדוש אלא דנקרא ג"כ חוטא אבל לשמואל קשיא דמשמע לדידיה לא נקרא קדוש ותוס"פ דמודה לשמואל דשוסה מלוה בנזיכתו מ"מ לא נקרא קדוש ובתר הכי פריך אר' אלעזר הא נקרא חוטא דמדפליג

(ו) גמ' כל מעשיו נפרטין לפניו. כל מעשיו נפרטין במקום פלוני והוא אומר הן. אומרים לו חתום. וחותם שנאמר ביד כל אדם יחתום. ולא עוד אלא שמצדיק עליו את הדין ואומר יפה דנתוני שנא' למען תצדק בדברך וגו': אמר שמואל היושב בתענית נקרא חוטא. סבר לה כר' אלעזר הקפר בר' [דאמר] בשביל שציער עצמו מן היין קראו הכתוב חוטא שנאמר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש המצער עצמו מכל מאכל ומשתה לא כ"ש. ושמני מה כתיב בו קדוש יהיה משום (דמרבי) [דמרבי] נפשיה מטומאה*). ור' אלעזר פליג עליה דאמר המצער עצמו לשם שמים כגון הנזיר וכיוצא

*) נראה מזה דרבינו סיה לו גי' אחרת בכאן הכולו דמדבי נפשי' וכ"ה גי' רבינו גרשום כאן:

[נשון מיסור כמו לא תקבלה. עכון]

עין משפט נר מצוה

לה א ב מי' פ"ג מהל' תענית הלכה ח טוש"ע א"ח סי' תקעד סעיף ד:

לו ג שם סעיף ס:

נוסח/מקנה
הגהות קטנ רבנון
• אכ.לה
• תמ"ש

נוסח
להסתתף קצת הבקור ולא לבטל מהם

נוסח
[בכרכות לא: ולקמן יב:]

[וע"ע תוס' ב"ק לא: ד"ה אלא ותוס' מזיר כ: ד"ה ואמאי]

[ולפ לדיק גמור צריך לצער עצמו עם הצבור שכן מצינו במשה רבינו שציער עצמו וכו' כך מי' בשאלתות פ' פלייו סימן קסג]

נוסח(המש)/מקנה
תשובות לטאולה טיטאו מי שהוכר מהבגיאור ותענג בעזת בנתה- "מ. מעיד בי"

נוסח
נוסח על הפסוק "ק-ל אמונה ואין עול וכו' עוגב ושכר ע' כל דבר אפילו על הקלה ביותר

נוסח/מקנה
דעות ע' מי שיטה בתענית עצמו מה הוא
נקרא:) חוטא
ב) קדוש
ג) חסיד

רבינו חננאל

והמרעיב עצמו בשני רעבון ניצל ממיתה משונה שנאמר ברעב פדך ממות. אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון. תנא חשוכי בנים משמשין מטותיהן בשני רעבון. חייב אדם לצער עצמו עם הצבור שבזכן שפורש עצמו מן הצבור ב' מלאכי השרת המלוין אותו מניחין ידיו על ראשו ואומרים פלוני שפירש מן הצבור אל יראה בנחמת ישראל. אלא מיבעי ליה לצערו עם הצבור שכן מצינו במר"ה שציער עצמו עם הצבור שנאמר וידי משה כבדים וגו'. וכי לא היה לו כר או כסת לישב בה. אלא רצה להצטער בצער צבור. ושמא תאמר מי מעיד בו. אבני ביתו. שנאמר כי אבן מקיר תזעק. ומלאכים השומרים אותו שנאמר כי מלאכיו יצוה לך וגו'. כתיב אל אמונה ואין עול. כשם שנפרעים מן הרשעים לעולה"ב אפילו בעבירה קלה כך נפרעין מן הצדיקים בעוה"ז וכשם שמשלמין שכר טוב בעוה"ב לצדיקים [אפי' על מצוה קלה] כך משלמין שכר טוב